

LA SEGARRA 1880-1975: UN SEGLE EN FOTOS
Isidor Cònsul

Història Gràfica de la Segarra. Direcció Max Turull. Centre Municipal de Cultura. Consell Comarcal de la Segarra. Cervera, 2001.

La casa que tenim a Cervera, plantada a la solana del turó de les Sabines i arrezerada a l'ombra del campanar de Santa Maria, s'aboca per darrere a l'ampla ribera de l'Ondara, una fondalada generosa falcada per turons domèstics per on cavalca l'esguard fins a les ondulades intuïcions de La Panadella. La vall canvia de color al dictat dels mesos i passa per tres moments al llarg de l'any que em semblen particularment esplèndids. El primer arriba amb el mes de març, quan hi canta l'evidència de la primavera i la clotada és una vistosa paleta de verds vius amb els ordis escarolats i el blat que desperta de l'ensopiment de l'hivern. El segon s'alia amb la calda de juliol, la terra es vesteix amb la severitat estiuenca del groc morent dels rostolls i conforma un quadre de país eixut que harmonitza bé amb l'ànima profunda de la Segarra. La tercera instantània té els grisos compactes dels dies d'hivern i de boira baixa que fan desaparèixer els comalats sota el màgic cotó de la brufada.

Aquests paisatges canviants tenen l'avantatge de la seva repetició anual i només cal esperar que els mesos girin de nou per retrobar, d'un any a l'altre, la verda gerdor primaveral, els ocres severs de l'estiu i les grises boirades hivernals. Ben a l'inrevés dels moviments de la geografia humana que acostumen a ser irrepetibles i de les mutacions que han transformat l'antiga fesomia urbana dels pobles segarrencs. Canvis produïts a tot arreu per la dinàmica implacable del pas del temps i que en els nuclis urbans de més empenta (Cervera i Guissona, sobretot), han fet minvar les terres de conreu més properes i les naus industrials, els magatzems i les noves urbanitzacions han ocupat l'espai d'antigues parades d'ametllers i bancals d'oliveres. Baudelaire ja va avisar que les ciutats canviaven més de pressa que no canvia la vida dels homes, i els que venim de pagès i ranegem la cinquantena hem vist com el creixement urbà s'ha engolit els espais mítics de la infantesa: blocs de pisos crescuts en aquells camps de futbol improvisats que eren les antigues eres de batre, pavellons poliesportius (reconvertits en envelats de formigó els dies de la Festa Major), bastits sobre l'enderroc de la masia més a la vora del poble i urbanitzacions de casetes unifamiliars en aquella Vinya Prop de la berenada del dilluns de Pàscua que era a mitja hora escassa de camí.

DEL COSTUMISME LITERARI A LA HISTÒRIA GRÀFICA

A partir del segle XVIII, els processos de canvi en la vida, el treball i les relacions humanes van augmentar la seva velocitat de creuer en el món occidental. D'aleshores ençà, ha estat una dinàmica evolutiva constant amb moments d'intensa acceleració com la que es va viure en la primera meitat del XIX. Llavors, davant la impressionant onada d'innovacions produïdes per la transformació burgesa d'Europa, va sorgir una literatura costumista que va deixar el testimoni escrit d'aquesta metamorfosi social. En general, els costumistes es van plantar en l'enyor del passat, en un neguit de reticència envers el present i a lamentar la pèrdua de vells oficis, eines i atuells domèstics com qui arracona les essències de la pròpia vida. Rere seu, els escriptors de l'escola realista van retratar la nova societat del XIX en una novel·lística protagonitzada per l'empenta de la classe social ascendent, la burgesia.

Cent anys i escaig més tard, la vida del món occidental s'ha accelerat de nou i cavalca entre un extraordinari remolí de canvis que són en bona part tecnològics i que també han afectat, fins a modificar-los, els vells costums, els hàbits de treball, les creences, les formes de vida i les relacions personals. Per fer memòria del passat, la societat actual, a diferència del paper dels escriptors costumistes, disposa de l'enorme avantatge que suposa el testimoni gràfic que formen milions de fotografies. Instantànies que potser foren motiu de novetat i de festa en el moment de ser tirades, però, amb el pas del temps, han esdevingut un document notarial, valuós i imprescindible, i el testimoni més directe de les innovacions, canvis i modificacions de la societat contemporània. Fotografies que van aturar la vida en el mateix moment que van ser fetes i n'han servat la memòria per a la posteritat. Els costumistes del XIX explicaven els canvis en les formes de la vida mentre que les fotografies són moments aturats de la vida mateixa, imatges que parlen soles i no demanen altre aclariment que els comentaris i les identifications del peu de la foto. També ha variat el sentit de fons: ara, una història gràfica no s'entén com el testimoni nostàlgic d'un pretèrit millor sinó com una referència quasi ecològica al passat. Una documentació gràfica ens porta a les arrels d'un temps antic que, sobretot, és important de no oblidar. Encara que només sigui pels aspectes negatius del tòpic que apunta que la societat que oblida la pròpia història pateix la condemna d'haver-la de repetir.

1880-1975: UN SEGLE EN FOTOS

L'any 1995, com una iniciativa del Centre Municipal de Cultura de Cervera, va sorgir la idea de construir una *Història Gràfica de la Segarra* dirigida per l'historiador Max Turull. Sis anys després, per Nadal del 2001, aquell projecte ha esdevingut una gruixuda i esplèndida realitat sota la forma d'un volum de poc més de cinc-centes pàgines de gran format i una enquadernació sòlida de tapa dura plastificada. A l'interior, més de mil fotografies triades entre vuit mil originals, imatges de tots els pobles de la Segarra i un àmbit temporal que abasta quasi un segle: comença a l'entorn de 1880 i es tanca el 1975. Darrere el volum, un gavadal de reunions i hores de feina, el treball entusiasta d'una quarantena de col·laboradors i el suport econòmic del Consell Comarcal de la Sagarra i altres institucions públiques.

Història Gràfica de la Segarra, després d'unes aportacions teòriques en forma de presentació geològica, geogràfica i històrica de la Segarra, s'estructura en cinc grans capítols (*El món del treball, la vida privada, la vida social i política, el lleure i la cultura, i les festes i celebracions*) i s'arrodoneix amb uns índexs d'extraordinària utilitat. Voler entrar a comentar cadascun dels cinc àmbits seria una quimera excessiva per a un article d'aquesta mena. El lector ja potser intueix que hi trobarà grups escolars, pagesos en acció, escenes costumistes de tota mena, molts retrats de retratista i testimoni d'un gavadal d'oficis perduts. Però també fotografies curioses com les de tots els habitants d'un poble retratats amb motiu de l'arribada de la llum elèctrica i alguns testimonis tan excepcionals com les imatges d'unes maniobres militars, l'any 1921; un tren carregat amb soldats alemanys, l'any 1944, a l'estació de Cervera, i imatges d'una Universitat convertida en hospital de sang durant la Guerra Civil espanyola. Sense moure'ns de Cervera i pel que fa les visites il·lustres, veureu com una mateixa multitud, per bé que de generacions diferents, va rebre amb entusiasme similar la infanta Isabel, l'any 1913; el seu germà, el rei Alfons XIII, l'any 1930; el president Macià, el 1931; Carmen Polo de Franco i les seves netes, l'any 1960, i Manuel Fraga Iribarne, el 1966. Sense oblidar una panoràmica del carrer Major atapeït de gom a gom poc abans que fos proclamada la República (15 d'abril de 1931) des del balcó de la paeria. Fet i fet, no són altra cosa que testimonis punyents de les dramàtiques ironies de la història.

Una obra excepcional, un treball conscient i ben fet, i un llibre que interessarà més enllà dels límits sempre imprecisos de la Segarra.

Isidor Cònsul